

ประติมากรรมนุ่มในศิลปกรรมร่วมสมัย

Soft Sculpture in Contemporary Art

ฉัตรดากรณ์ สืบลี Chatladakorn Seuble

นักศึกษาลัทธิศิลปมหาบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Received : January 31, 2020

Revised : March 26, 2020

Accepted : April 16, 2020

บทคัดย่อ

ศิลปะสะท้อนพื้นฐานชีวิต และบริบทของสังคมตามสมัยนิยม ศิลปะป๊อป อาร์ต (Pop Art) เป็นศิลปะที่เฉลิมฉลองวัฒนธรรมมวลชน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแบบมวลชนผลิต ด้วยวิธีการสร้างผลงานที่นำเสนอภาพวัตถุหรือสิ่งของประจำวันที่คุ้นเคย ทำให้ศิลปะป๊อป อาร์ต ได้รับการยอมรับอย่างสูงจากประชาชนจำนวนมาก นอกจากนี้วัสดุที่ศิลปินเลือกนำมาใช้ในสมัยนี้ยังมีความแปลกใหม่ ดังพบเห็นได้จากงานประติมากรรมนุ่ม (Soft Sculpture) ของศิลปิน แคลส์ โอลเดนเบิร์ก (Claes Oldenburg) ได้สร้างผลงานเป็นรูปสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันสามารถนำเสนอให้เห็นถึงความผิดปกติของวัตถุนั้น ๆ เช่น วัตถุที่มีขนาดเล็กกลายเป็น

เป็นวัตถุที่มีขนาดใหญ่ และวัตถุที่มีความแข็งแรงกลายเป็นวัตถุที่อ่อนนุ่ม อีกทั้งยังถูกค้นพบว่า มีศิลปินหญิง ยะโยะอิ คุสะมะ (Kusama Yayoi) และโจแอนนา วาสคอนเซลอส (Joana Vasconcelos) ต้องการนำเสนอเกี่ยวกับเรื่องเพศ อันเป็นเหตุให้ศิลปินหญิงสร้างสรรค์ผลงานด้วยประติมากรรมนุ่ม ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวความคิดหรือแรงบันดาลใจ วัสดุที่ศิลปินนำมาสร้างผลงานประติมากรรมนุ่มที่สอดคล้อง และตรงกับแนวความคิด ส่งผลให้เกิดเป็นผลงานศิลปะที่กระตุ้นตอบสนองทางความรู้สึกโดยแสดงออกด้วยผลงานประติมากรรมนุ่ม

คำสำคัญ ประติมากรรมนุ่ม ศิลปกรรมร่วมสมัย แคลส์ โอลเดนเบิร์ก ยะโยะอิ คุสะมะ
โจแอนนา วาสคอนเซลอส

Abstract

Art reflects life in each period. Pop Art is an art movement that celebrates popular culture or low art that is in contrast to high art. High art is praised in the aspects of high quality, high value, and originality. Postmodernism plays an important role in making Pop Art so popular. Pop Art artists create their works from familiar and everyday life objects. Unlike earlier sculptors who create realistic marble and bronze sculptures and monuments, a Pop Art sculptor like Claes Oldenburg advances on new ideas and sculptural techniques. He creates sculptures that represent unexpected objects such as clothespin, button, water tap, garden hose, and pie. His large 'soft sculpture' presents abnormality of these objects by making them gigantic and soft. Additionally, it is found that female artists, Kusuma Yayoi and Joana Vasconcelos, use soft sculpture to address gender issues. The research aims to study concept, inspiration and materials that artists use to create their artworks expressing their inner emotion.

Keywords Soft Sculpture Contemporary Art Claes Oldenburg Kusuma Yayoi
Joana Vasconcelos

บทนำ

การสร้างสรรคผลงานศิลปะ มีการพัฒนาทางด้านความคิด รูปแบบ เทคนิค และวิธีการอยู่เสมอ ในปลายคริสต์ทศวรรษที่ 1940-1950 แอ็บสแตรกต์เอ็กซ์เพรสชันนิสม์ (Abstract expressionism) ได้รับการยอมรับ และยกสถานะให้กลายเป็นศิลปะชั้นสูง ในทางตรงกันข้ามกับพ็อพอาร์ตซึ่งมีรสนิยมชื่นชมการบริโภคสื่อและสินค้าที่ผลิตด้วยระบบอุตสาหกรรมจำนวนมาก ดังนั้นพ็อพ อาร์ต จึงนำเสนอภาพสื่อและสินค้าต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับความนิยมของคนหมู่มาก ในกรณีนี้เทียบไม่ได้กับกลวิธีการสร้างสรรค์ที่ต้องอาศัยฝีมือเฉพาะเช่นศิลปะชั้นสูง ทั้งนี้ศิลปินพ็อพ อาร์ต คนสำคัญคือ แคลล์ ोलเดนเบิร์ก ได้สร้างผลงานประติมากรรมขึ้น เพื่อเป็นการปฏิเสธศิลปะชั้นสูง โดยเลือกวัสดุมาใช้ใหม่ในรูปแบบผลงานประติมากรรมนุ่ม (ก่าจรสุนพงษ์ศรี, 2528: 360-361)

ประติมากรรมนุ่ม คือประติมากรรมรูปแบบหนึ่งที่สร้างจากวัสดุที่อ่อนนุ่มอาจเกิดจากวัสดุประเภทผ้า เส้นใย หรือยาง เป็นต้น อย่างไรก็ตามเมื่อแรกปรากฏขึ้น ยังไม่ได้รับการพิจารณาจัดเป็นผลงานประเภทประติมากรรมอย่างเป็นทางการ เพราะในการรับรู้ของประชาชนโดยทั่วไปประติมากรรมคือ ผลงานที่สร้างขึ้นจากวัสดุที่มีความแข็ง เช่น ไม้ หิน สำริด และสื่อประติมากรรมในแบบดั้งเดิมอื่น ๆ ในช่วงนั้นศิลปินเริ่มสำรวจคุณภาพของวัสดุ และนำเสนอผ่านประติมากรรมนุ่ม พร้อมกับนำพาผู้ชมไปสู่การใช้ผัสสะอันหลากหลายที่แปลกใหม่ เช่น ผู้ชมสามารถเข้าไปสัมผัสจับต้องผลงานได้ หรือผลงานอาจมีกลิ่นและเสียง เป็นต้น ทำให้ประติมากรรมนุ่มกลายเป็นที่รู้จัก และถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในศิลปะยุคหลังสมัยใหม่เรื่อยมา ซึ่งนักวิจารณ์งานศิลปะต่างยอมรับว่าประติมากรรมนุ่ม ได้รับความนิยมขึ้นชอบจากคนทั่วไป เพราะศิลปินเลือกที่จะหันหลังให้กับแนวความคิดเก่า หยบยืมเอาสิ่งของที่มีอยู่ในท้องตลาดเพื่อนำเสนอเรื่องราวอย่างมีชีวิตชีวา (Meilach, 1974: 3)

ความหมายของประติมากรรมนุ่ม

ประติมากรรม หมายถึง ผลงานที่มีลักษณะ 3 มิติ คือ มวลและปริมาตร เมื่อก้าวประติมากรรมนุ่ม แสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติบางประการ คือ ความนุ่มซึ่งแตกต่างไปจากการรับรู้ถึงผลงานประติมากรรมในแบบดั้งเดิม ซึ่งมักใช้วัสดุที่มีความแข็งเพื่อส่งเสริมต่อการสร้างมวล ปริมาตร และการคงสภาพให้คงอยู่ ทั้งนี้พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ได้ให้ความหมายของคำว่า “ประติมากรรมนุ่ม” ว่า “ประติมากรรมนุ่ม เป็นประติมากรรมที่สร้างรูปทรงด้วยวัสดุเนื้ออ่อนนุ่ม เช่น ผ้า เชือก พลาสติก หรือรูปทรงที่บรรจุด้วยวัสดุอ่อนนุ่ม” (2541: 209) จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าประติมากรรมนุ่มอาจประกอบรูปทรงขึ้นจากมีวัสดุซึ่งมีสภาพอ่อนนุ่มเป็นองค์ประกอบหลัก หรืออาจมีโครงสร้างของรูปทรงที่แข็งแรงแต่หว่าต้องบรรจุด้วยวัสดุอ่อนนุ่ม ดังนั้นโครงสร้างอันแข็งแรงที่ก่อให้เกิดรูปทรง จึงถูกปกคลุมด้วยผิวสัมผัสอันอ่อนนุ่มของวัสดุซึ่งมีความยืดหยุ่น

ประวัติความเป็นมาของประติมากรรมนุ่ม

ประติมากรรมนุ่ม เริ่มต้นขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นงานศิลปะที่ทำจากวัสดุซึ่งมีผิวสัมผัสอันอ่อนนุ่ม ในอดีตมักเรียกว่า “รูปทรงนุ่ม” (Soft Form) หรือ “วัตถุนุ่ม” (Soft Object) จนกระทั่งในคริสต์ทศวรรษที่ 1960 ได้มีการบัญญัติศัพท์ที่ใช้เรียกประเภทของผลงานลักษณะเช่นนี้ว่า “ประติมากรรมนุ่ม” (Meilach, 1974: 3)

ความเป็นมาของประติมากรรมนุ่ม มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินแดลส์ โอลเดนเบิร์ก สมาชิกในกลุ่มพ็อพ อาร์ต ซึ่งถือเป็นผู้บุกเบิกสร้างรูปลักษณะประติมากรรมนุ่มขึ้น เพื่อทำลายภาพจำเกี่ยวกับการสร้างงานประติมากรรมแบบดั้งเดิมและดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ควรกล่าวย้อนไปถึงช่วงศตวรรษที่ 20 สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศเสรีประชาธิปไตย อยู่ภายใต้เศรษฐกิจระบบทุนนิยม มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมการผลิต ส่งผลให้เกิดกระแสแนวความคิดเกี่ยวกับสุนทรียะแนวทางใหม่ในวงการศิลปะซึ่งศิลปินต่างสร้างผลงานที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของสังคม โดยไม่จำเป็นต้องแสดงเนื้อหาทางอารมณ์ส่วนตัว เช่น ความเกรี้ยวกราด ปวดร้าว และเจ็บปวด แต่กลับสะท้อนถึงวัฒนธรรมและสังคมแบบมวลผลิต อันเกิดจากผลพวงของความเจริญก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรม เศรษฐกิจ และการเมือง จากกระแสความคิดดังกล่าวส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มของศิลปินที่มีความคิดในทิศทางเดียวกันสร้างสรรค์ผลงานจนกลายเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของวงการศิลปะในชื่อ พ็อพ อาร์ต

“พ็อพ อาร์ต” เป็นศิลปะในลักษณะวิจารณ์ชีวิตสังคมอเมริกัน มีปฏิกริยาต่อศิลปะนามธรรมมีแนวโน้มไปทางลัทธิดาดา หรือนีโอ ดาดา (Neo-Dada) เพราะมีลักษณะล้อเลียนเยาะเย้ยหรือคัดค้านเรื่องของสุนทรียภาพ (สงวน รอดบุญ, 2533: 114-116) พ็อพ อาร์ต เกิดขึ้นในลอนดอนประเทศอังกฤษ ในช่วงปีคริสต์ทศวรรษ 1952 ได้แพร่ขยายไปสู่สหรัฐอเมริกา

ในช่วงปี 1955-1960 ศิลปินต่างสะท้อนแนวคิดที่มีต่อวัฒนธรรมการบริโภคนิยมในสหรัฐอเมริกา ที่ถูกห้อมล้อมไปด้วยระบบอุตสาหกรรมอันเป็นยุคสังคมนิยมแห่งความมั่งคั่ง คนอเมริกันส่วนใหญ่ทุกชั้นวรรณะมีความทัดเทียมกันในการแสวงหาความสุข ความสบายกาย จากความล้นเหลือของสรรพสินค้าในท้องตลาดที่ผลิตครั้งละจำนวนมหาศาล อีกทั้งประชาชนทั่วไปยังได้มีโอกาสใช้เวลาว่างในการชมศิลปะ ดนตรี ภาพยนตร์ ละคร และเป็นสมาชิกของสโมสรและชมรมต่างๆ โดยในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1960 ถือเป็นยุคที่สื่อในรูปแบบต่าง ๆ ที่เข้ามามีอิทธิพลอย่างสูงต่อการดำเนินชีวิต ประกอบกับการทำวิจัยเกี่ยวกับความต้องการของผู้บริโภค และนำผลการวิจัยมาใช้กับระบบทางการตลาด ส่งผลให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคมากมาย อาทิเช่น เครื่องดื่มโค้ก กางเกงยีนส์ ชุดป้องกัน ตลอดจนสื่อโฆษณาสินค้าแบบลดแลกแจกแถม เป็นต้น พ็อพ อาร์ต จึงเป็นรูปแบบของศิลปะที่สื่อให้เห็นถึงความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม (ก้องเกียรติ มหาอินทร์, 2547: 1-6)

ศิลปะพ็อพ อาร์ตได้สร้างความตื่นเต้นในทันทีทันใดแก่ผู้พบเห็น โดยมีเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลจากสื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์ หรือสินค้าที่ใช้บริโภค บริโภคซึ่งล้วนเป็นเรื่องราวที่แสดงถึงความเป็นปัจจุบัน ไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ความเชื่อหรือตำนานโบราณดังเช่นในอดีต นักวิจารณ์ศิลปะและผู้สนใจต่างให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า พ็อพ อาร์ต เป็นแบบอย่างของศิลปะที่สะท้อนพลังสภาพแท้จริงของสังคมขณะนั้น ตามความรู้ความเข้าใจของสามัญชนทั่วไป มีลักษณะชั่วคราวหนึ่ง อาทิเช่น นิยมดาราภาพยนตร์ คุณภาพอันเลิศของสินค้า เป็นต้น (อารี สุทธิพันธุ์, 2528: 248) จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า ศิลปะพ็อพ อาร์ตเป็นยุคที่มีการนำเสนอภาพลักษณ์ของสิ่งคุ้นตาในชีวิตประจำวัน ตลอดจนการนำเสนอสื่อวัสดุที่มีความแปลกใหม่ ทำลายต่อการนำเสนอสื่อศิลปะตามแบบแผนดั้งเดิม ซึ่งประติมากรรมนุ่ม ถือเป็นแนวทางหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงแนวคิดในการทำทลายดังกล่าวผ่านวัสดุที่ไม่เคยปรากฏว่าเป็นวัสดุที่ใช้ในการสร้างประติมากรรมมาก่อน เช่น ผ้า พลาสติก ยาง หรือเส้นใยที่มีความอ่อนนุ่ม เป็นต้น

ศิลปินที่สร้างงานประติมากรรมนุ่ม

แคลส์ โอลเดนเบิร์ก (Claes Oldenburg)

แคลส์ โอลเดนเบิร์ก ศิลปินชาวอเมริกัน เกิดที่เมืองสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน เข้าเรียนที่มหาวิทยาลัยเยล (Yale University) ทำงานเป็นนักข่าวและเรียนต่อที่ Art Institution of

Chicago ช่วงนี้ศิลปินเริ่มวาดภาพเพื่อใช้ในการประกอบบทความให้กับนิตยสาร ในช่วงปี 1960-1969 จุดเริ่มต้นของงานประติมากรรมนุ่ม ศิลปินสร้างงานไว้มากมาย เป็นภาพสิ่งของในชีวิตประจำวันจำพวก ไม้หนีบผ้า กระดุม ก้อนน้ำ และสายยาง เพื่อต่อต้านศิลปะชั้นสูง และการเปลี่ยนหน้าที่ของวัตถุสิ่งของให้มีลักษณะที่ดูผิดแปลกไปจากความเป็นจริง สอดแทรกความสนุกสนานน่าขบขัน โดยออกแบบงานประติมากรรมให้มีขนาดใหญ่ (Large-Scale Sculptures) (อรพิมพ์ สุขสุวรรณ, 2548: 13)

ผลงานชุด Giant Raisin Bread ค.ศ.1967 (ภาพที่ 1) ศิลปินสร้างสรรค์งานประติมากรรมนุ่มขนาดใหญ่เป็นรูปขนมปัง ซึ่งเป็นอาหารของคนอเมริกันทั่วไปที่นิยมบริโภค ผลงานสร้างเลียนแบบรูปทรงขนมปัง และลูกเกด ใช้เทคนิควิธีการเย็บจากนั้นยัดไส้ภายในด้วยเม็ดโฟมยางระบายสีบนผิววัสดุอะคริลิกและทาเคลือบ จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าศิลปินนำเสนองานให้เห็นถึงความสำคัญของอาหารขนมปังที่หลายคนในสังคมคุ้นเคย ทว่าขนาดที่ใหญ่โตกลับสร้างความไม่สมจริงให้เกิดขึ้นในการรับรู้ของผู้ชม

ผลงานชุด Giant Soft Drum Set ค.ศ.1972 (ภาพที่ 2) ศิลปินสร้างสรรค์งานประติมากรรมนุ่มตามต้นแบบของกลองชุด ประกอบด้วยกลอง ฉาบ และตะลุมพุก มีรายละเอียดซับซ้อน ผลงานชิ้นนี้ใช้เทคนิคการตัดเย็บและยัดไส้ภายในด้วยเม็ดโฟมยางเช่นเคย (Inc, Rizzoli International Publications, 1991: 92) ทว่าผลงานชิ้นนี้กลับปรากฏภาพจำของคนทั่วไปที่มีต่อกลองชุด กล่าวคือ กลองชุดต้องประกอบขึ้นจากโครงสร้างที่คงสภาพอยู่ได้ แต่กลองชุดของแคล์ โอเล็นเบิร์ก ดังกล่าวกลับมีสภาพอ่อนยวบ ทำให้การรับรู้ถึงคุณสมบัติของกลองชุดแตกต่างไปจากความเป็นจริงที่ควรจะเป็น

จากการศึกษาผลงานประติมากรรมนุ่มของแคล์ โอเล็นเบิร์ก พบว่าการสร้างสรรค์ผลงานนั้นมีความสอดคล้องกับแนวความคิดในเชิงล้อเลียน เสียดสี สะท้อนภาพชีวิตของสังคมร่วมสมัยในขณะนั้นผ่านข้าวของเครื่องใช้ที่ผู้คนทั่วไปสามารถเข้าใจได้โดยง่าย ไม่เพียงเท่านั้นกลับถ่ายทอดสภาพความอ่อนแอไร้เหตุผลให้เกิดขึ้นในผลงานเพิ่มเติม ดังเช่นการพรางขนาดและหน้าที่ของสิ่งของที่คุ้นชิน เช่น ขนมปังที่มีขนาดใหญ่เกินความจริง หรืออุปกรณ์เครื่องดนตรีที่มีสภาพที่ไม่สามารถใช้สอยได้ ในสถานการณ์เช่นนี้ผู้ชมจะได้รับความสุนทรีย์จากตัวงาน ผ่านประสบการณ์ตรงของตนเองได้

ยะโยะอิ คุสะมะ (Kusama yayoi)

ยะโยะอิ คุสะมะ เกิดที่เมืองมัตสึโมโตะ จังหวัดนางาโนะ เป็นศิลปินหญิงชาวญี่ปุ่น ในยุคคริสต์ทศวรรษ 1960 ซึ่งเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมที่เน้นความเป็นปัจเจกบุคคล ความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรี ความเป็นอิสระเสรีเป็นคุณค่าของวัฒนธรรมใหม่ ในช่วงปีคริสต์ทศวรรษ 1961 ศิลปินได้สร้างผลงานศิลปะเป็นการทำซ้ำ ๆ ในลักษณะลวดลายตาข่าย หรือลวดลายจุดกลม “โพลกา ดอท” (Polka Dot) ซึ่งกลายเป็นเอกลักษณ์ของศิลปิน ต่อมาศิลปินพัฒนาผลงานมาสู่การนำเอาสิ่งแวดลอมรอบตัวมานำเสนอในรูปแบบ 3 มิติ โดยได้รับแรงผลักดันมาจากสภาวะที่ผิดปกติทางจิตของตนเองอันเกิดจากเมื่อครั้งที่มารดาให้ศิลปินตามสืบเรื่องราวของบิดากับซูรัก (วัชรโรบล ภูวนาถ, 2558: 30-32)

ศิลปินสร้างงานโดยใช้วัสดุผ้ามาเย็บเข้ากับสิ่งของรอบตัว เช่น เครื่องใช้ภายในบ้าน อุปกรณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เพื่อสื่อสารความหมายด้วยงานประติมากรรมนุ่ม ในผลงาน Accumulation No.2 ค.ศ.1961-1962 (ภาพที่ 3) ศิลปินใช้เทคนิคการตัดเย็บผ้าจำนวนมาก เป็นรูปทรงอวัยวะเพศชาย เย็บติดกับพื้นผิวของโซฟาแล้วทาบด้วยสีขาว ซึ่งเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์อันเกิดจากผลกระทบด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวของศิลปินเอง (Yoshitake, 2017: 22-24)

ผลงาน Aggregation: One Thousand Boats Show ค.ศ.1963 (ภาพที่ 4) ศิลปินสร้างสรรค์งานประติมากรรมนุ่ม เป็นรูปทรงคล้ายเรือ ทว่าทั้งภายในและภายนอกถูกปกคลุมด้วยการตัดเย็บผ้าให้มีรูปทรงคล้ายอวัยวะเพศชาย จำนวนมาก เรือถูกนำมาใช้แทนสัญลักษณ์ของจิตใต้สำนึกที่ถูกคุกคาม เป็นสัญลักษณ์แห่งกามตัณหา นอกจากนี้รอบ ๆ พื้น ผืน และเพดานต่างถูกติดด้วยภาพวาดของเรือจำนวน 999 ภาพ เป็นลักษณะการติดภาพแบบเดิมซ้ำไปซ้ำมา อีกทั้งศิลปินยังใช้ร่างกายเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของผลงานศิลปะ โดยเปลือยร่างกายเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในตัวชิ้นงานด้วย (Yoshitake, 2017: 22-24) ศิลปินนำเสนองานเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ แสดงถึงความอึดอัดภายในจิตใจที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และการเปลือยร่างกายเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในชิ้นงานนั้น เพื่อสื่อความหมายถึงการปลดปล่อยพันธนาการจากการคุกคามทางเพศ

จากการศึกษาผลงานประติมากรรมนุ่มของ ยะโยะอิ คุสะมะ พบว่าศิลปินสร้างสรรค์ผลงานด้วยเทคนิคที่สอดคล้องไปกับแนวความคิด โดยใช้วัสดุที่อ่อนนุ่ม เบาบาง อ่อนตัว แปรเปลี่ยนรูปได้เปรียบกับสตรีเพศที่อ่อนหวานทั้งนี้การเย็บผ้าสีขาวเป็นรูปทรงที่บิดเบี้ยวจำนวนมาก

คล้ายอวัยวะเพศชาย วางเรียงรายทับซ้อนไปบนโครงสร้างที่เกิดจากวัสดุที่แข็งแรง มันคงเปรียบได้กับสัญลักษณ์ของเพศชาย ตรงกับแนวความคิดและตอบสนองต่อความรู้สึกต่อผู้ชมได้

โจแอนนา วาสคอนเซลอส (Joana Vasconcelos)

โจแอนนา วาสคอนเซลอส ศิลปินชาวโปรตุเกส เกิดปี ค.ศ. 1971 ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เป็นศิลปินผู้มากฝีมือทางด้านศิลปะจัดวางในพื้นที่ขนาดใหญ่จนเป็นที่รู้จักและยอมรับในระดับสากล โดยในปี ค.ศ. 2012 โจแอนนา เป็นศิลปินหญิงคนแรกที่ได้รับเกียรติให้แสดงผลงานเดี่ยวในพระราชวังแวร์ซายส์ ศิลปินนำเสนอผลงานภายใต้แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับสตรีนิยม สถานะของทางเพศหญิง มีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจถึงความไม่เสมอภาคทางเพศสภาพ บทบาททางสังคม และประสบการณ์ชีวิตของสตรี

ผลงาน The Bride ค.ศ. 2001-2005 (ภาพที่ 5) ศิลปินสร้างงานประติมากรรมนุ่ม โดยนำผ้าอนามัยแบบสอด (BO) ที่ยังไม่ใช้จำนวน 25,000 ชิ้น มาร้อยร้อยด้วยเชือกสอดคล้องไปตามโครงสร้างเหล็กสูง 20 ฟุต ซึ่งเป็นรูปทรงของโคมโพร้าขนาดใหญ่ การใช้ผ้าอนามัยแบบสอดที่มีสีขาวบริสุทธิ์ซึ่งหน้าที่ใช้สอยเดิมของมันเป็นเพียงสิ่งใช้สอยที่เอาไว้สอดใส่ในที่ลับ เมื่อนำมาร้อยแขวนให้เกิดรูปทรงของโคมโพร้าขนาดใหญ่ ซึ่งใช้ประดับตกแต่งสถานที่อันโอ้อ่าเปิดเผย ดูราวมีมูลค่า และท้าทายต่อสายตาชาวโลกอย่างสง่างาม (เมตตา สุวรรณศร., 2558: 117-118)

ผลงาน A Ilha dos Amores, ค.ศ. 2006 (ภาพที่ 6) ศิลปินสร้างงานประติมากรรมนุ่ม โดยนำรูปปั้น ซึ่งเป็นวัตถุสำเร็จรูปมาครอบคลุมด้วยเทคนิคการถักโครเชต์ เป็นลวดลายธรรมชาติแบบลวดทอน เช่น ดอกไม้ พืชพรรณ แมลง ใบไม้ และเกว๋วลี (เมตตา สุวรรณศร., 2558 :116-117) เพื่อนำเสนอแนวคิดเรื่องสถานะของผู้หญิง และความแตกต่างทางชนชั้น ศิลปินเปลี่ยนสภาพของวัตถุที่แข็งกร้าวให้มีความอ่อนโยน โดยใช้วิธีการปกคลุมด้วยเส้นใยจากการถักโครเชต์ ซึ่งกลวิธีเช่นนี้จัดเป็นงานฝีมือของผู้หญิง ลวดลายในการถักโครเชต์เป็นรูปธรรมชาติแตกต่างกัน สื่อถึงความแตกต่างทางชนชั้น

จากการศึกษาผลงานประติมากรรมนุ่มของโจแอนนา วาสคอนเซลอส พบว่าเทคนิคการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมนุ่มนั้นสอดคล้องไปกับแนวความคิดของศิลปิน เนื่องด้วยใช้วัสดุจำพวกเส้นใยต่าง ๆ สามารถสื่อสารเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสตรีเพศ และกระตุ้นต่อความรู้สึกตลอดจนสัมพันธ์ไปกับการตีความผ่านประสบการณ์ของผู้ชมได้เป็นอย่างดี

สรุป

ประติมากรรมนุ่มเกิดจากการต่อต้านศิลปะชั้นสูง เริ่มต้นขึ้นในยุคศิลปะฟ็อพ อาร์ต บุกเบิกโดย ศิลปิน แคลส์ โอลเดนเบิร์ก สร้างเป็นรูปทรงของสิ่งของและวัตถุในชีวิตประจำวันที่พบเห็น ได้ทั่วไปอย่างดาษดื่น เพื่อล้อเล่นกับความรู้สึกของผู้ดู โดยทำการเปลี่ยนขนาดของวัตถุให้ ใหญ่เกินความเป็นจริง หรือเปลี่ยนสถานะของวัตถุจากของแข็งให้กลายเป็นวัตถุที่ อ่อนยวบ เป็นการทำลายหน้าที่และบริบทดั้งเดิมของวัตถุนั้นลงอย่างสิ้นเชิง สอดคล้องกับศิลปิน ยะโยะอิ คุสะมะ ที่สร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมนุ่มด้วยการใช้เทคนิคการตัดเย็บแทน สถานภาพของเพชฌัญญ์ ตลอดจนสร้างสัญลักษณ์ทางเพศคือการเย็บผ้าคล้ายกับรูปทรง ของอวัยวะเพศชายเป็นจำนวนมานำมาประกอบกันบนโซฟาและในเรือสร้างความคลุมเครือ ต่อสถานะของวัตถุว่าเป็นโซฟาหรือเรือที่มั่นคง หรือเป็นเพียงโครงสร้างอันอ่อนนุ่ม พร้อมยวบยั้งลงได้ทุกเมื่อ เปรียบเทียบกับความกำกวมของความสัมพันธ์ทางเพศ ซึ่งนับว่า ผลงานของยะโยะอิ คุสะมะ ได้สร้างความตื่นตะลึง และกลายเป็นกระแสใหม่ของการสร้าง สรรค์ ผลงานประติมากรรมนุ่ม เช่นเดียวกับศิลปินโจแอนนา วาสคอนเซลอส ศิลปินที่ แสดงออกถึงแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับเพศวิถีของสตรี ซึ่งหยิบยกประเด็นทางสังคม จากข้อเท็จจริงบางประการที่ถูกมองข้ามเกี่ยวกับเรื่องเพศที่นับว่าเป็นเรื่องส่วนตัวที่ไม่ควร เปิดเผย จนเกิดเป็นผลงานศิลปะที่แสดงออกถึงความเป็นสตรีนิยม โดยแสดงออกใน รูปแบบประติมากรรมนุ่มที่มีลักษณะเฉพาะตน

คุณลักษณะเด่นของงานประติมากรรมนุ่ม เกิดจากการประกอบขึ้นด้วยวัสดุหลากหลาย ประเภท นอกจากนี้สามารถสร้างรูปทรงอันเกิดจากจินตนาการได้อย่างอิสระ สนุกไปกับการ ผสมผสานวัสดุ จนก่อเกิดเป็นรูปทรงใหม่ที่ผู้ชมไม่เคยพบมาก่อน จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า ศิลปินต่างมีแนวคิดที่สอดคล้องกับการเลือกใช้วัสดุเกิดเป็นผลงานประติมากรรม นุ่ม อันสะท้อนมุมมองของศิลปินที่มีจากสภาพแวดล้อมทางสังคมในแต่ละยุคสมัย กระตุ้นความรู้สึกจนก่อให้เกิดการตั้งคำถาม ตลอดจนสร้างประสบการณ์ในการตีความใหม่โดยผู้ชมเอง

ประติมากรรมนุ่มถือเป็นแนวทางที่ได้รับความนิยมและได้รับการยอมรับจากศิลปินว่ามีคุณค่า และคู่ควรต่อการเป็นส่วนหนึ่งของกรรมวิธีทางศิลปะ ดังสามารถพบเห็นได้ว่ามีศิลปินมากมาย ต่างพัฒนารูปแบบ ค้นหาเอกลักษณ์ส่วนตน สร้างสรรค์ภายใต้ร่วมเงาของผลงานประเภท ประติมากรรมนุ่มอย่างแพร่หลาย

บรรณานุกรม

- กำจร สุนพงษ์ศรี. (2528). *ศิลปะร่วมสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ก้องเกียรติ มหาอินทร์. (2547). “ศิลปะป๊อป อาร์ต: กรณีศึกษากระบวนการทวิลักษณ์ของโรเบิร์ต แรธเซนเบิร์ก และแอนดี วอร์ฮอล”. สาขาวิชาทฤษฎีศิลป์ศิลปะสมัยใหม่ วิทยาลัยนานาชาติ ศิลปกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เมตตา สุวรรณศรี. (2558). “เส้นใยแห่งความรักแม่”. วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวิชาทฤษฎีศิลป์ คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. ราชบัณฑิตยสถาน. (2541). *พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. พิมพ์ครั้งที่ 2 ราชบัณฑิตยสถาน.
- วัชรบูล ภูวนาด. (2558). “การศึกษาผลงานของยะโยอิ คุซะมะ (Yayoi Kusama) ที่แสดงออกถึงสภาวะ ความผิดปกติทางจิตในช่วงปี ค.ศ.1948-2000”. วิทยาลัยนานาชาติ สาขาวิชาทฤษฎีศิลป์ คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สวณ รอดบุญ. (2533). *ลัทธิและสกุลช่างศิลปะตะวันตก*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อรพิมพ์ สุขสุวรรณ. (2548). “ประติมากรรมสร้างสรรค์ กรณีศึกษาประติมากรรมไม้คงตัวของ แคลส์ โอล เดนเบิร์ก”. สาขาวิชาทฤษฎีศิลป์ศิลปะสมัยใหม่ วิทยาลัยนานาชาติ ศิลปกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ..
- อารี สุทธิพันธุ์. (2528). *ศิลปะกับมนุษย์*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- Joanavasconcelos. (2019). Obras. Accessed December 14, 2019. Available from <http://joanavasconcelos.com/def.aspx?o=403&f=619>
- Magdorian. (2019). Claes Oldenburg: Contradictions. Accessed December 19. Available from <https://magdorian.wordpress.com/2014/11/10/claes-oldenburg-contradictions/>
- Meilach, Dona Z. (1974). *Soft Sculpture and Other Soft Art Forms*. The United States of America: the BerneConvention.
- Metalocus. (2019). YAYOI KUSAMA AT REINA SOFIA MUSEUM. Accessed December 19. Available from <https://www.metalocus.es/en/news/yayoi-kusama-reina-sofia-museum>
- Researchgate. (2019). Claes Oldenburg. Accessed December 19. Available from www.researchgate.net/figure/Claes-Oldenburg-Figure-4-French-Fries-and-Giant-Soft-Drum-Set-1969-Ketchup-1963_fig5_329715355

Travaglini, Greta. (2019). *Kusama mania*. Accessed December 19. Available from <https://www.tribune.com/report/2011/11/kusama-mania/>

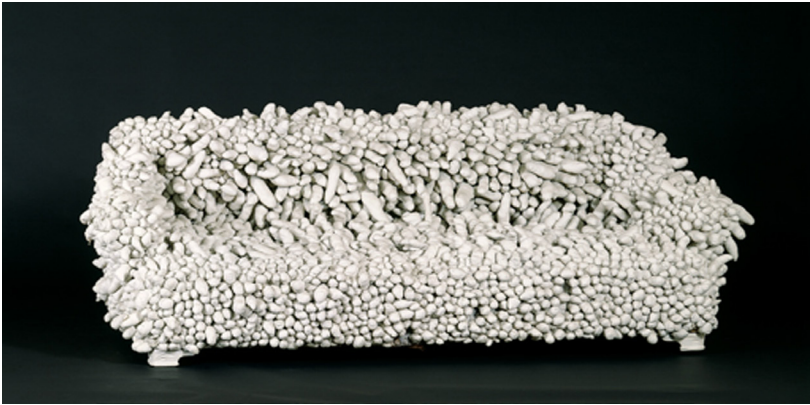
ภาพที่ 1

Claes Oldenburg, *Giant Raisin*, 1967, 116.8x 243.8x 101.6 cm.
The Museum of Modern Art
(Magdorian, 2019)

ภาพที่ 2

Claes Oldenburg, *Giant Soft Drum Set*, 1972, 121.9x 213.4x 182.9 cm.
Gagosian Gallery, New York,
(Researchgate, 2019)

ภาพที่ 3

Yayoi Kusama, *Accumulation No.2*, 1962,
88.9x 223.5x 102.2 cm. Gertrude Stein Gallery: New York, 1964,
(Metalocus, 2019)

ภาพที่ 4

Yayoi Kusama, *One Thousand Boats*, 1963,

43.2× 57.2 cm. ศิลปินใช้ร่างกายเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของผลงาน,

Gertrude Stein Gallery: New York, NY, December 17, 1963 - January 11, 1964,

(Travagliati, 2014)

ภาพที่ 5

Joana Vasconcelos, *The Bride (A Noiva)* , 2001-2005,
35x 15 m. , Guggenheim Bilbao Museum
(Joana Vasconcelos, 2019)

ภาพที่ 6

Joana Vasconcelos, *A Ilha dos Amores*, 2006,
 300× 300× 220 cm. Guggenheim Bilbao and the Max Ernst Museum
 (Joana Vasconcelos, 2019)